

Рецензија рукописа доц. др Ђорђа Ђекића *Од кнеза до светог краља – историја и култ Јована Владимира*

Доц. др Ђорђе Ђекић за кратко време пред нас ставља друго, измењено и допуњено издање своје књиге о Јовану Владимиру. Књига пред нама представља измењену и прерађену верзију ауторове монографије *Свети Јован Владимир – од кнеза до светог краља*. Разлози због којих се аутор одлучио на овај корак наведени су на почетку књиге – то је жеља да се додатно истражи култ Светог Јована Владимира или Светог краља Јована Владимира, како га где називају у изворима, и да постојећу монографију обогати новим сазнањима насталим током јубилеја хиљадугодишњице од смрти овог првог српског светитеља.

Књига пред нама се значајно разликује од ранијег издања. У њој је аутор изоставио претходни увод, у којем се налазио преглед његовог истраживања кнеза Владимира. Поред тога, избацио је и поглавље *Оставиштина за будућност*, које је обухватало скоро трећину књиге, а изостављена су и ауторова запажања под насловом *После првих хиљаду година или док памтимо дотле постојимо и Додатак или краја ипак нема*. Уместо ових поглавља у књизи су се нашла нова, међу којима је и *Предговор другом издању*, чиме је истакнуто да се ради о преради претходне штампане верзије. То је нови увод у којем аутор објашњава мотиве за писање књиге. Какарактер и обим измена у односу на претходно издање говори да је у питању нова књига, а не само нова верзија претходног. Отуда и нов, нешто измењен наслов књиге, примерен њеном новом садржају.

Књига је подељена у четири целине: историја, житије, култ и последња је посвећена обележавању хиљадугодишњице смрти овог светитеља.

Прве две целине аутор је употпунио новим истраживањима али и новим поглављима. У делу под насловом Историја то је *Проблем етничког идентитета Дукље*, а у одељку под насловом Житије *Време настанка житија*. Највише измена и допуна има у целини названој Култ (III поглавље). Оно је подељено у два дела: *Настанак култа* и, други, *Обнављање култа*. Настанак култа почиње са два нова одељка, *Проблем извора* и *Први словенски владари светитељи - заједничке црте*. У првом аутор настоји да анализира изворе који су послужили за настанак култ кнеза Владимира, који ће од њега направити Светог краља Јована Владимира. У другом анализира се утицај других словенских житија на култ кнеза Владимира, пре свега

светог Вацлава Чешког, али и међусобну сличност са култом Бориса и Гљеба. Изнета је тврдња да та сличност долази од истих узора. Остала поглавља су допуњена подацима до којих је аутор дошао бавећи се истраживањима појединих тема од појаве прошлог издања. Од нових поставки занимљива је тврдња да транслација у време настанка култа Светог Јована Владимира није била нужна за канонизацију, већ је извештај утицај имала и хришћанска заједница на одређеном простору, која је доживљавала појединца као светитеља. То наравно не значи да она није била могућа, одн. пожељна у циљу потврђивања и верификовања култа. Поједини проблеми који су били могућа препрека канонизацији Јована Владимира решавани су упоредним анализама из релевантне литературе и пригодним аналогијама. Указано је на значај цара Соломона и краљице од Сабе, који су се волели и поштовали али нису имали деце. То је био узор који је био неопходан да би решио проблем бездетства Владимира и Косаре који је могао да буде препрека канонизацији. Раније поглавље *Косара Теодорита – недовршена светост* је знатно проширено и додати су нови докази који указују на то да је изграђиван њен култ у првој етапи. Штавише, остајемо запитани после читања овог поглавља како то да није извршена њена канонизација у време када се то десило са њеним супругом. Занимљиво је и то да је црквена литература која је обновила култ светог краља, њој приписала негативне особине, а она сама постала саучесник у убиству мужа.

Потпуно нова целина је *Обновљена светост*. Она полази од издања Аколутције 1690. године у Венецији, чиме почиње да се обнавља и шири култ Светог краља Јована Владимира. Ова целина садржи три поглавља: *Службе, житија ...*, *Свети Јован Владимира на ликовним представама* и *Култ Светог Јована Владимира и римокатоличка црква*. Прво поглавље се бави писаним, кулtnим текстовима, који су настајали пре свега код Грка, Срба, Цинцара и Бугара. То текстови, службе, житија, а забележени су и помени у црквеним календарима. Указано је и на географски простор на којем се и како ширио култ светитеља. Поглавље о светитељевим представама указује на изузетну раширеност приказивања његовог лика на традиционалан начин, али и на онај који доноси Аколутија. Пажљиво изабране илустрације говоре у прилог раширености његовог култа на подручју централног Балкана, али и на просторима Карловачке митрополије. Посебан куриозитет представља податак да је у олтару Саборне цркве у Београду, за физички лик светитеља узет лик кнеза Михајла. Жеља за државним континуитетом је више него очигледна.

Последње целина је посвећена обележавању хиљадугодишњице од смрти светитеља. То је учињено кроз анализу садржаја едиције *У спомен и славу Светог*

Јована Владимира, која је до сада издала 5 књига у шест свесака, затим Међународног научног скупа *Свети Јован Владимир кроз вјекове – историја и предање (1016 – 2016)*, одржаног у Бару, 15 – 17. септембра 2016. године, чији су резултати штампани у два тома наведене едиције и, на крају, анализом радова објављених у часопису *Црквене студије* бр. 13, посвећеном светом Јовану Владимиру. Управо у овим издањима, као и у радовима стручњака из Албаније, Бугарске и Македоније, аутор је нашао додатни материјал да употпуни своја сазнања о култу, али и другим аспектима личности кнеза, односно светитеља Јована Владимира.

На крају морамо да приметимо да је у односу на претходно издање скоро половина текста нова, да је литература готово удвостручена и да је захваљујући продубљеном интересовању за култ светог Јована Владимира добијена шира и целовитија представа о њему.

Књига показује да и владари који се нису истакли својом земаљском влашћу, нити о њима има много извора, ако су поседовали друге личне квалитете, могу да оставе значајан траг у историји. Савремена светска схватања, по којима се значај владара мери тиме колико је проширио границе своје државе, кнеза Јована Владимира не сврставају у нарочито успешне. Међутим, његов живот, резултати које је постигао и начин на који је убијен донели су му снитет светитеља, а са њим и култ који се проширио код више балканских народа. То му је омогућило да живи и инспирише ствараоце, научнике и обичан народ и после хиљаду година.

Ова књига управо то доказује на научно утемељен и методолошки добро конципиран приступ, због чега ће њена појава бити значајан допринос историографији, али и другим наукама заинтересованим за један битан сегмент српске историје. Тај сегмент који има своје место и у стварању српског идентитета, протеже се од раног средњег века до савременог доба и нама нас је Аутор, стварајући ову књигу, успешно водио. Сматрамо да ће књига наћи приступ до

Због свега напред изреченог свесрдно препоручујемо да се рукопис доц. др Ђорђа Ђекића *Од кнеза до светог краља – историја и култ Јована Владимира* штампа као монографија. Сматрамо да ће она наћи пут до великог броја читалаца.

У Лепосавићу,
07. децембра 2018. године

Проф. др Божидар Зарковић